

FOLYÓIRATOK SZEMLÉJE.

(Folyóiratok és hírlapok irodalomtörténeti vonatkozású cikkei.
Munkatársak: *Alszeghy Zsolt, Baros Gyula, Pintér Jenő.*)

Akadémiai Értesítő. — 1931. évf. 10—12. sz. *Kazinczy Ferenc halála századik évfordulójának megünneplése.* 1. A M. T. Akadémia 1931. okt. 18-án tartott ünnepi ülése (Berzeviczy Albert beszéde Kazinczyról. — Horváth János: Kazinczy emlékezete); 2. Széphalmon 1931. okt. 2-án tartott ünnepség. (Petri Pál ünnepi beszéde. — Bernáth Aladár beszéde.); 3. Kéky Lajos beszéde az érsemlyéni orsz. Kazinczy-ünnepen 1931 aug. 23-án. — Badiós Ferenc üdvözlő beszéde Horváth János rendes taggá avatásakor. — 1932. évf. 1—4. sz. Berzeviczy Albert: *Ünnepi beszéd a két Bólyairól.* Centenárium-megemlékezés. — *Jelentés a Nagyjutalomról és a Marcibányi-mellékjutalomról.* A bizottság az 1923—31. évkörben megjelent esztétikai és irodalomtörténeti munkák közül a Nagyjutalmat Pintér Jenőnek, a Marcibányi-mellékjutalmat pedig Papp Ferencnek ítélte oda. — *Az 1931. évi Vojnits-érem odaitétele.* A bizottság az éremmel Vojnovich Géza Magyar Passio-ját tüntette ki. — Császár Elemér: *Gyászbeszéd Ambrus Zoltán ravatalandól.*

Budapesti Szemle. — 1932. évf. 5. sz. Horánszky Lajos: *A koreszmék hatása Tisza István fejlődésére.* Tisza István egész életén át oly eszmék és irányzatok szolgálatában fejtette ki harcát, melyek a nemzeti lélek belső világában megértő, rokonszenves elbírálásra nem találtak. Ő kellő időben felismerte a veszélyeket s ezeknek arányában fejtette ki erejét ama szélső irányzatok ellensúlyozására, melyekben a magyar nemzet életérdekeinek kockázatát látta. — Négyesy László: *Az irodalmi fejlődés szabadsága.* Az irodalmi fejlődést is béníthatják korlátozások. Ilyenek lehetnek elsősorban bizonyos előítéletek, megmerevedett dogmák, másfelől az újítás dogmatizmusa, a pártteror, a divat sodra. A dogmatizmus egyik legtipikusabb változata az, amit akadémikusságnak szokás mondani. Nálunk az akadémizmus soha sem vált lenyűgöző hatalommá. A legtárgyvilagosabban megállapítható, hogy nálunk ma egy dogmatizmus van, még pedig azé az irodalmi irányé, mely egy századnegyeddél ezelőtt forradalmi újításként jelentkezett. Észre kell vennünk legutóbbi költői forradalmunk bizonyos szegénységét. A fejlődési vívmányok fejében sokról le is mondott. Az érzélemlátás hangszínét fejlesztette, de regiszterét szűkre szorította. A nagyság, a fenség iránti érzéket jóformán elhanyagolta. Kívánatos, hogy íróink merjenek újításuk közben a hagyományhoz is visszatérni. Nemcsak divatértékek vannak, hanem állandó értékek is, ezeket nem átérté-

kelni kell, hanem forgatni. — 6. sz. Császár Elemér: *Arany és az utókor*. Arany epikus költészete nemcsak belső igazságával és művészi erejével hat, hanem a benne rejlő etikai tartalommal is, mély és tiszta erkölcsiségével; egyaránt neveli fogékonyságunkat az emberiség három nagy kultúrértéke, az igaz, a szép, a jó iránt. Arany igazi nemzetnevelő, Széchenyi mellett a magyar nemzet legnagyobb nevelője. — Horváth János: *Vargha Gyula*. Az ő egész, szép tiszta költészete semmihez sem hasonlítható jobban, mint imádsághoz, mely a világ minden jelenségében az isteninek a megnyilatkozását látja, köszöni és keresve rajtok túl a megnyilatkozást, hozzá igyekszik eljutni és fölemelkedni, hálát rebegeve ajándékaiért. — 7. sz. Gálos Rezső: *Faludi Ferenc Shakespeare-meséje*. Már Beöthy Zsolt észrevette, hogy Faludi Dardanus-a és Shakespeare Vihar-ának meséje között feltűnő rokonság van. A szerző a két mű közti tárgy-történeti kapcsolat eddig kevésbé ismert vonatkozásaira is rámutat.

Debreceni Szemle. — 1932. évf. 5. sz. Gulyás Pál: *A debreceni Ady*. Ady későbbi vulkanikus kitörését, szenvedélyeinek önkívületi lávaömlését épp a debreceni helyzete magyarázza meg. Sokáig tartó „lefojtás“ után jön a nagy robbanás. Ady mint művész Debrecenben még le volt fojtva, a lelki keret már kész, de ellenáll az Anyag, hiányzik a művészi felszabadulás. — Kiss Ernő: *A százéves magyar társadalmi regény*. Fáy András 1832-ben megjelent, Bélteky-ház című társadalmi regényének jelentőségéről. E mű értéke abban áll, hogy műfajában az első, továbbá korrajzi voltában, kitűnő emberábrázolásában s tárgyának és előadásának hamisítatlan magyarságában. — Dömötör Sándor: *Jókai adomagyűjtése*. Jókai adomagyűjtése az Üstökösön keresztül is bizonyos rendszert mutat. A magyar fajt gúnyolni sehol sem engedi. A hivatalos tekintélyt sértő adomák sem kerülhettek nyomdafesték alá. Az adoma új voltában a hatás egyik elengedhetetlen kellékét látja. — 7. sz. Gulyás József: *Kazinczy, mint gyűjtő*. Érdekes adatok Kazinczy Ferenc könyv-, kézirat- és metszet-gyűjtő hajlamáról. — Kardos Albert: *Hol is készült Csokonai str-emléke?* A Csokonai sírja fölött emelkedő vasgúla nem a felírásszerinti Ungvárt, hanem az ungmegyei Turjaremetén készült.

Deutsch-Ungarische Heimatsblätter. — 1932. évf. 2—3. sz. Gideon Petz: *Goethes Beziehungen zu Ungarn*. Goethe magyar kapcsolatai. — Jolántha v. Pukánszky—Kádár: Goethes Dramen auf den ungarländischen Bühnen (1774—1874). Goethe drámáinak magyarországi színelőadásáról az 1774—1874. időközben. — Johann Koszó: *Goethe-Vorlesungen an den ungarischen Universitäten*. Előadások Goethéről a magyar egyetemeken. — Albert Gárdonyi: *Goethe in ungarischen Buchhandel*. Goethe a magyar könyvkereskedelemben. — Josef Trostler: *Goethe und die neuere ungarische Literatur*. Goethe és az újabb magyar irodalom viszonya. — Béla v. Pukánszky: *Balthasar Elischer und seine Goethe-Sammlung*. Elischer Boldizsár és Goethe-gyűjteménye.

Egyetemes Philologiai Közlöny. — 1932. évf. 3—4. sz. Hankiss János: *Prevost abbé és Magyarország*. (II.) Magyar vonatkozások a Manon Lescaut világhírű szerzőjének műveiben (folyt.). — Elek Oszkár: *Magyarország a XVI. és XVII. század francia regényeiben*. Jelentős mozzanat, hogy a humanisták dicsőítésén s a német írók lelkes szavain kívül a török-magyar harcok francia kortársainak tanuszigáltatásaira is hivatkozhatunk. — Skala István:

Adat Arany és Csokonai viszonyához. Párhuzamos idézet a Dorottyából s a Toldiból.

Erdélyi Helikon. — 1932. évf. 4. sz. *Spectator: Ambrus Zoltán.* Ambrus Zoltán két érdemét bizonyára megőrökíti az irodalomtörténet. Az egyik, hogy a francia források áramát egyenesen és tisztultan újból a magyar szellemiségbe irányította és ezzel megtörte a germán hatás kizárólagosságát. Vele kezdődik a nyugatosság újabb korszaka. Másik érdeme az új nyelvalakítás és prózai stilművészet megindítása. — Császár Károly: *Borbély István* (1886—1932). Az ő nevéhez fűződik a magyar irodalom történetének első nagyszabású erdélyi összefoglalása, mely felfogásában és kidolgozásában egyként rávall szerzőjének önálló gondolkodására és szélsőkörü olvasottságára. — Kovács László: *A Magyar Pen-klub ügye.* Milyen távoli reménytelenségbe vész a Pen-klub ideál, a nemzeti kultúrák cseréje és ölelkezése, ha az egy nyelvi és egy nemzeti életet élők között is értetlenségek, szakadozások támadnak. — 6—7. sz. Szentimrei Jenő: *Baksay Sándor* (1832—1932). Baksay íróegényisége a magyar széppróza fejlődésének egyik szerves láncszeme, amely Jókait Móricz Zsigmonddal köti össze. — Laczkó Géza: *Monsieur Dodi Párisban és a Fekete kolostorban.* Megemlékezés a némrég elhunyt erdélyi íróról, Kuncz Aladarról.

Erdélyi Múzeum. — 1932. évf. 1—3. sz. Kristóf György: *Báró Eötvös József utazásai Erdélyben.* Eötvös József báró háromszor járt Erdélyben. Míg két első utazásának (1859, 1860) célja egy-egy nagy eszme (az elsőben a magyar tudományos élet, a másodikban a magyar közjogi gondolkodás egységének képviselése és terjesztése), harmadik útját a gyakorlati és alkotó politikus útjának nevezhetjük. Ami alkotásait illeti, azok az új államjogi helyzet kívánta módosított jelleggel ugyan, de ma is fennállanak, mint tanintézetek, mint a művelődésnek megannyi tűzhelyei. — Hofbauer László: *Az Erdélyi Híradó története.* (1827—1848.) Az első állandó erdélyi magyar nyelvű hírlap történetében három nagy korszakot különböztethetünk meg. Az első 1827-től 1831-ig tartott. Kezdetben a Hazai Híradó, később az Erdélyi Híradó címet viselte és Kisszántói Pethe Ferenc szerkesztésében és kiadásában jelent meg. A második korszakban (1837—1848) Méhes Sámuel volt a szerkesztő és kiadó. Ekkor (1841—3) volt munkatárs báró Kemény Zs. is. A harmadik korszakban (1848 V. 18—1848 XI. 9.) Ocsvay Ferenc volt a lap tulajdonosa és szerkesztője. Történeti szempontból azért nagyfontosságú e lap, mert Erdély legnevezetesebb alkotmányjogi harcaiban az unióért és a liberális eszmékért való küzdelemben igen nagy szerepet vitt. — Kristóf György: *Báró Eötvös József levelei gróf Mikó Imréhez (I—X.) és a Székely Néplap szerkesztőségéhez.* Levelek 1859 XI. 15—1866 VIII. 22. közti időből. — 4—6. sz. Kemény Katalin: *Erdélyi Emléktörök* (I.) Részletes tanulmány az erdélyi eredetű emlékiratokról. — Csüry Bálint: *Pápai Páriz Ferenc Faust-anekdótája.* Adatközlés. — Szabó T. Attila: *Kovácsnai (Tóth) Sándor Gyönyöseit dicsérő verse.* Adatközlés. — György Lajos: *Borbély István életrajza és irodalmi munkássága.* Rövid életrajz és teljes könyvészeti egybeállítás.

Erdélyi Tudósító. — 1932. évf. 15—16. sz. Reischel Arthur: *Sík Sándor.* Sík Sándor költői pályája szép példa arra, hogy az Istennek szentelt élet fogékony maradhat embertestvérei szenvedései iránt és orvosságot tud találni minden bajra és lelki betegségre.

Élet. — 1931. évf. 3. sz. Staud Géza: *Magyar utazók a XIX. század elején.* Régi útleírók ismertetése. — 7. sz. Alszegey Zsolt: *Tóth Kálmán.* A bajai költő egyéniségének rajza és költészetének maradandó értékei. — 8. sz. A. Zs.: *Tarcazi György.* Nekrológ. — 12. sz. Czike Gábor: *Koháry István.* A XVII. század poétájának rövid életrajza. — 13. sz. Gábrriel Asztrik: *Kocsis László lírája.* A pécsi vallásos költő misztikus világszemléletének vázolata. — 14. sz. Vas Tamás: *Egy régi költő.* Gyürky Ödön poézisének jellemzése. — 18. sz. Alszegey Zsolt: *Kazinczy Ferenc.* K. F. magyarsága és kozmopolitizmusa; a fordító, költő és nyelvújító; az agitátor, az ember. — 19. sz. Alszegey Zsolt: *A középkori szellem kifejezése.* A német képzőművészet és a magyar irodalom szellemi kapcsolata a középkorban. — D. B. *Radványi Kálmán.* A Zászlónk szerkesztőjének lelki portréja. — 23. sz. Dénes Tibor: *Prohászka, a költő.* A nagy püspök egyéniségének költői vonásai. — 25. sz. Dénes Tibor: *Gondolatok kódexirodalmunk lélektanához.* A magyar kódexek írói, műfajai, emberi ideálja, olvasóközönsége.

Irodalomtörténeti Közlemények. — 1932. évf. 2. sz. Horváth Cyrill: *Kódexeink skolasztikus elemei* (I.). A magyar kódexirodalom praktikus irodalom. Főcélja mindig az, hogy az embereket a katolikus valláserkölcsi tökéletesedés útján Istenhez vezérelje s alkalmasakká tegye a legfőbb lényvel való egyesülésre. A középkori magyar írók és tudósok mind ezen az alapon állnak: kövesd a lelkiismeret szavát — azaz tégy jót és kerüld a bűnt. — György Lajos: *Tárgytörténeti jegyzetek Mikszáth anekdotáihoz* (II.). Tömör tárgy-történeti fejtegetések a következő vezérszók szerint csoportosított adomákról: Jelbeszéd; A félszemű férj; Félig gyalog, félig lóháton; A hitszegően eltulajdonított pénz visszaszerzése; Kincs helyett követ és jó tanácsot rejtő titokzatos láda; Papírújs; Jovianianus; Pipinus; Amicus és Amelius. — Kardos Tibor: *Zrinyi a XVII. század világában.* (I.). Zrinyi Itáliában megismerte Tassót és a nyomán járó irodalmat, Marino líráját és eposzait, a nemzetközi politikát, az irodalomban is tevékenykedő szavojai dinasztia nemzetmegváltó céljait. Zrinyi, a költő, Marino szerepét szánta magának Magyarországon; amint Marino a Tyrrheni-tenger „Sirená”-ja volt, úgy akart ő az Adriai-tenger „Sirená”-ja lenni. Így is van: nemcsak lírájában honosította meg műformáit, hanem Marino töredékben maradt eposzájától, a Gerusalemme distributól nyerte a közvetlen ösztönzést a Szigeti veszedelem megírására. — Waldapfel József: *Gyöngyösi-dolgozatok.* (II. és bef. közl.). A Rózsakoszorú forrása. Égi és földi szerelem sajátosan barokk egymásbajátszása: ezt adja Gyöngyösi, a maga prófán költői gyakorlatából a latin rosariumhoz. Érdekes, hogy a stílhangulat rokonsága a Rózsakoszorú és Himfy között helyenként rendkívül feltűnő. — Dézsi Lajos: *Régi magyar verseskönyvek ismertetése.* (I.) IX. A Vizeleti-kódex. Egy XVIII. századi, 94 lapra terjedő verses kézirat ismertetése. Adatközlések. — Kristóf György: *Deák Ferenc két levele gróf Mikó Imréhez a Vörösmartyárvák segélyezése érdekében.* — Rexa Dezső: *A Nemzeti Színház levelesládájából.* Levelek 1855—1861. időközéről. — Szücsi József: *Bajza József végrendelete.* — Gulyás József: *Az Attila-monda egy érdekes feldolgozása a XVIII. századból.* — Waldapfel József: *Jártas-költés válogatás.* Bartsai László ily-című, a kérők mintájául szolgáló darabjának eredetije Weickard Marianne Zsófiának Der gereizte Bräutigam-ja volt. (Frankfurt am Main, 1791.). — Hegyaljai Kiss Géza: *Toldy F. levele Kossuth L.-hoz.* — Géfin Gyula:

Bessenyei Sándor levele Szily János szombathelyi püspökhöz. — Gálos Magda: *Schiller Ráuberének egy ismeretlen régi fordítása.* A győri püspöki levéltár „Gróf Muraközi Károly vagy a Bakonyi zsványok. Magyar Játékszínhez alkalmaztatta Czillinger János Győri Megyebeli Növendék Pap. 1825“ című kézirat nem egyéb, mint a Ráubernek egy eddig ismeretlen magyar változata. — Kozocsa Sándor: *Orczy Lőrinc ismeretlen levele* (Borbély Mihálynak, 1740 febr. 10., Aszód). — U. a.: *Robinson-nyomok.* Sréter Miklós levelében (1818 jan. 17.) találjuk Robinson ismeretének első magyar nyomát.

Literatura. — 1932. évf. 4. sz. Kemény István: *Védjük Gyónit — barátaitól.* Gyóni Géza szívvel-lélekkel nyugatnak indult és első verseskönyvét, az Élet szeretőjének strófái bizonyíthatják: formában és tartalomban mennyire alkalmazkodni igyekezett a Nyugat akkori gárdájához. — Móra Ferenc: *W. A. Forsyth virága:* Önéletrajzi vonatkozású visszaemlékezés. — Tonelli Sándor: *Móra Ferenc beszél...* — Goitein György: *Móra Ferenc, a jó ember.* Adatok Móra F. írói egyénisége jellemzéséhez. („Móra elsősorban a gyermek-szeretetet hirdeti, hiszen ha minden más hiányzott is gyermekkorában, a szülői s főleg az anyai szeretetet nem nélkülözte.“) — Supka Géza: *Az eltorzított Ady.* Adatok a kiadói cenzura történetéhez. Az Athenaeum kiadásában „Ady összes versei“ címen megjelent kötetből a költő eddig ismert több verséből 23 vers (= 423 sor) kimaradt. — 6. sz. Pán Imre: *Régi magyar mecenások.* Festetics György gróf, Széchenyi Ferenc gróf, Teleki Sándor gróf, Tomori Anasztáz, Semsey Andor irodalompártolásáról. — Feszty Árpádné: *A tanító úr félszeg szerelme.* Gárdonyi Géza egyik vágyálmának megható dokumentumai. — Supka Géza: *Szabó Dezső, szegényke.* Szigorú kritika Szabó Dezsőről, Karácsony Kolozsvárt c. új regénye alapján. — Vikár Béla: *Nevető rímek.* Vikár Béla levele a szerkesztőhöz új könyvről. — 7. sz. Feszty Árpádné: *Egy félbe-maradt szerelem.* Gárdonyi Géza ismeretlen levele egy Margit nevű tanítónőhöz.

Magyar Kultúra. — 1932. évf. 2. sz. Ijjas Antal: *Sík Sándor.* A pályakezdő S. S. megújította a katolikus költészetet akkor, mikor az ifjúság egészen elfordulni látszott a régi ideáloktól. A Fekete Kenyér Sík Sándora most is iránymutató, mint a Szembe a Nappal s a Belülvalók Mécse költője. — 4. sz. Mezey Gergely: *Egy „jezsuita-regény“ a XIX. században.* „Jókainak Péter Péter c. regénye inkább a ponyvairodalom pamfletszerű terméke, mintsem szépirodalmunknak csak legkezdetlegesebb műve is.“ — 6. sz. Ijjas Antal: *Irodalmi élet.* Ambrus Zoltán és Wolfner József nekrológja. — 8—12. sz. Ijjas Antal: *Irodalmi élet.* Szépirodalmi újdonságok összefoglaló méltatása. — 11. sz. Müller Gyula: *A költő lelki válsága a modern társadalomban.* „Az író és az irodalom válsága szubjektív lelki válság, amelynek oka abban rejlik, hogy az író elveszítette az elhivatottság igazi értelmét és célját.“

Magyar Nyelv. — 1932. évf. 3—4. sz. Gálos Rezső: *A XVIII. század első magyar leoninusai.* Az eddigi megállapítástól eltérőleg, már 1780 előtt Kalmár György Prodromusában (1770) találunk versus laudatusokat.

Magyar Paedagogia. — 1932. évf. 1—4. sz. Kemény Ferenc: *Vörösmarty Mihály százéves német-magyar nyelvtana.* Megállapítható, hogy Vörösmartynak immár százéves német-magyar nyelvtana nemcsak új oldalról mutatja be a halhatatlan költőt, hanem méltó helyet foglal el az idegen nyelvtanítás történetében is.

Néptanítók Lapja. — 1932. évf. 12. sz. Scossa Dezső: *Ami a tollban maradt.* Emlékezés Gárdonyi Gézára.

Népünk És Nyelvünk. — 1932. évf. 4—6. sz. Mészöly Gedeon: *Arany János köszöntő verse Szász Károly nevenapjára.* Adatközlés. Egy 86 soros, alkalmi tréfás vers 1852-ből.

Pannonhalmi Szemle. — 1932. évf. 2. sz. Hein Tádé: *Szederkényi Anna.* Az író műkasságának méltatása. Sz. A. komoly világnézetű elbeszélő, reflexiói finoman szöttek, meséit megbékélést árasztó szemlélődéssel mondja el.

Pásztortűz. — 1932. évf. 6. sz. Csúry Bálint: *Nyelvünk őrállója.* Megemlékezés Szarvas Gáborról, a Magyar Nyelvőr egykori szerkesztőjéről. (Arcképpel.) — Hory Etelka: *A nagyasszony.* Visszaemlékezés Gyarmathy Zsigánéra, Kalotaszeg vidéke népeletének kultuszszerű ápolójára.

Protestáns Szemle. — 1932. évf. 5. sz. S. Szabó József: *Barokkszellem és műveltség.* Az a kép, amit Szekfü a XVIII. század magyar közműveltségéről ad, egyoldalú és túlságosan színezett, tehát a valóságoknak meg nem felelő. Sajnálatos, hogy a barokkszellem ennyire elragadta s ezzel a dekadens XVIII. századot szinte megdicsőítette. — 6. sz. Gulyás Pál: *Németh László.* Az Ady-korszak démoni hadjárata és önmagát megsemmisítő elragadtatása már egy új egyensúly követelte jogát ember és természet között. A Némethmű: ennek az új egyensúlynak teherpróbája. Nála szuggesztívabb erővel senki nem hirdette a remekmű öncélúságát. — Szondy György: *A magyar ifjúsági irodalom gyermekora.* Százket évvel Comenius Orbis pictus-a után, 1771-ben jelent meg Pozsonyban Losontzi Hányoki István „A szent historiának sumnája“ stb. c. könyve, amely második kiadásától kezdve Hármaskör címét viselt. Ifjúsági irodalmunknak ez az első eredeti alkotása. Érdekes mozzanata az ifj. irodalom történetének, hogy az enyedi gimn. alsó osztályaiban a Hármaskörből tanultak, a felsőkben Robinsont fordították. Ifjúsági irodalmunk első korszaka 179 évet ölel fel. Ez idő alatt kerek száz szerző 210 munkája látott napvilágot. A munkák legnagyobb része fordítás és átdolgozás, főleg németből. Csak a szabadságharc után kezd az idegenből származott gyermek lelkében is megmagyarosodni, de teljesen önállóvá csak jó negyedszázad múlva lett. — Iványi Jenő: *Volt-e Chrysopoeus István debreceni lelkész?* Felelet: nem valószínű.

Szocializmus. — 1932. évf. 8. sz. Tieder Zsigmond: *Martinovics és a szellemtörténet.* Visszautasítja azoknak a történetíróknak felfogását, akik Martinovics Ignácot hitvány embernek és a magyarellenes udvari körök fizetett bérencének tartják.

Ungarische Jahrbücher. — 1932. évf. 1—2. sz. Julius Farkas: *Deutsch-ungarische geistige Auseinandersetzung im Vormärz.* Egy fejezet Farkas Gyula: A fiatal Magyarország kora c., újabban megjelent magyar irodalomtörténeti művéből. (A magyar és német irodalom viszonyának ismertetése a XIX. század negyvenes éveiben.)